Quan hệ Việt – Mỹ sẽ về đâu sau chuyến công du Đông Nam Á của TT Biden?

Phân tích của Ngọc Vân/ RFA

10/11/222

Tổng thống Mỹ Joe Biden dự Thượng đỉnh ASEAN trực tuyến từ Nhà trắng hôm 26/10/2021

Reuters

Trong các chuyến công du của Tổng thống Joe Biden và Phó Tổng thống Kamala Harris từ 12 đến 19/11/2022 tại Đông Nam Á, không có hoạt động nào sẽ diễn ra ở Việt Nam như mong muốn của Hà Nội. Điều gì đã dẫn đến tình trạng này và tương lai quan hệ Việt – Mỹ rồi sẽ "trôi" về đâu?

_____

Tổng thống Mỹ có mặt ở Campuchia từ thứ bảy đến chủ nhật tới (12 – 13/11) để tham dự Hội nghị Thượng đỉnh thường niên Hoa Kỳ – ASEAN và Thượng đỉnh Đông Á, nơi ông sẽ tập trung bàn về các vấn đề khu vực Ấn Độ Dương – Thái Bình Dương và khẳng định cam kết của Hoa Kỳ đối với trật tự quốc tế dựa trên luật lệ ở Biển Đông. Từ chủ nhật (13/11) tới thứ tư tuần sau (16/11), ông Biden sẽ thăm Indonesia để dự Cuộc gặp Thượng đỉnh của các nhà lãnh đạo G20. Tại cuộc họp này, Tổng thống Biden sẽ lên tiếng bảo vệ Ukraine và lên án Nga xâm lược. Muộn hơn một chút, từ 18 đến 19/11 bà Phó Tổng thống Kamala Harris sẽ tới Bangkok của Thái Lan để dự cuộc họp với các lãnh đạo Diễn đàn Hợp tác Kinh tế châu Á – Thái Bình Dương (APEC). Sau đó bà Harris cũng sẽ bay tới Manila (Philippines) để gặp các lãnh đạo chính phủ và đại diện các tổ chức xã hội.

Hiệu ứng của “đòn củi chỏ”…

Vậy là giữa hàng loạt các tiếp xúc ngoại giao tấp nập của Mỹ với các đồng minh và các đối tác của Mỹ ở Đông Nam Á như trên, một chuyến thăm chóng vánh tại Hà Nội từng được cả hai phía, cả Mỹ lẫn Việt Nam, lobby từ đầu năm nay, sẽ thật sự không xảy ra (1). Việc đình hoãn, thậm chí là bãi bỏ chuyến thăm của một Nguyên thủ quốc gia, trong trường hợp ở đây là của Tổng thống Mỹ Biden đến Việt Nam, một đối tác mới nổi trong cộng đồng Indo-Pacific của “Bộ Tứ”, là câu chuyện không bình thường chút nào. Thậm chí có thể nói không quá, đấy là một thất bại lớn đối với nền ngoại giao “cây tre” của Việt Nam. Đối với những người ngoài cuộc có thể tự an ủi, Tổng thống Mỹ không thăm được Hà Nội thời điểm hiện nay thì hai Bộ Ngoại giao Mỹ, Việt sẽ thu xếp vào một thời gian thích hợp sau này. Tuy nhiên, đối với người trong cuộc, việc “tiêu hóa” được thất bại này hoàn toàn không đơn giản như thế.

Nói không đơn giản là vì, từ cả hai phía, cả Hà Nội lẫn Whashington, biết rất rõ rằng, sẽ thật khó mà thu xếp được một không – thời gian thích hợp hơn để TT Biden thăm Việt Nam như dịp trung tuần tháng 11 này. “Noel một năm chỉ đến có một lần…” Thậm chí giới phân tích chính trị quốc tế cho đến trước khi chuyên cơ của Tổng thống Biden cất cánh, vẫn dành 5% để đánh cược rằng, Tổng thống Biden vẫn có thể ghé qua Hà Nội dịp này. Tại sao giới quan sát cả quốc tế lẫn quốc nội cứ “đoán già đoàn non” về chuyến ghé thăm Hà Nội được mong đợi? Câu trả lời ở đây khá đơn giản: Vì quan hệ Việt – Mỹ vừa qua bị giáng một “đòn củi chỏ” không phải từ “Muay Thái”, mà là từ món “chưởng Tàu – Bắc Kinh”. Chuyến “triều cống” của TBT Nguyễn Phú Trọng từ 30/10 đến 1/11 tại Trung Quốc đã ngay lập tức để lại hiệu ứng to lớn có thể đo đếm được cả về lượng lẫn phẩm trong mối quan hệ tay ba phức tạp Việt – Trung – Mỹ từ trước tới nay.

Các chuyên gia quốc tế sẽ tiếp tục giải mã 13 nội dung trong “Tuyên bố chung” (TBC) Trung Quốc – Việt Nam. Chỉ cần thoạt nhìn vào một số điểm nhấn giữa 13 thỏa thuận lớn Trung – Việt cũng dễ dàng nhận ra ngay những hàm ý thâm sâu trong các thỏa thuận song phương, nhưng lại có tác động mạnh mẽ đến mạng lưới đa phương trong khu vực. TBT Nguyễn Phú Trọng khẳng định, Việt Nam nhất trí và tích cực thúc đẩy kết nối chiến lược phát triển của Bắc Kinh, đẩy nhanh trao đổi để đi đến ký kết hợp tác giữa hai chính phủ về việc xúc tiến Khuôn khổ “Hai hành lang, một vành đai” của Việt Nam với “Sáng kiến Vành đai và Con đường” của Trung Quốc” (BRI). Không dừng lại ở BRI, ông Trọng còn cam kết tiếp, Việt Nam ủng hộ và sẵn sàng tham gia “Sáng kiến Phát triển toàn cầu” (GDI) và sẽ đánh giá tích cực đối với “Sáng kiến An ninh toàn cầu” (GNI) (2). Hai sáng kiến này được nhấn mạnh rất nhiều tại Đại hội XX Đảng Cộng sản Trung Quốc. Cả “Bộ ba” chiến lược cốt lõi –

BRI, GDI, GNI – do ông Tập Cận Bình đích thân phát động có ý nghĩa như thế nào đối với nước Mỹ và thế giới phương Tây?

Ý nghĩa bao trùm nhất ở đây là, "Tập Hoàng đế" không còn che dấu tham vọng Trung Quốc sẽ làm bá chủ thiên hạ một ngày không xa. Đó là khi "Trật tự cũ" do Mỹ và các nước dân chủ thiết lập và xây dựng nên từ sau Thế chiến thứ Hai đến nay sẽ được thay thế bởi "Trật tự Pax Sinica" do Trung Quốc nắm thế chủ đạo. Cam kết cả với BRI lẫn GDI và GNI, ông Trọng không hề che giấu tâm trạng hân hoan và phấn khích khi ông Tập Cận Bình cam kết "sẽ bảo đảm an ninh cho Việt Nam". Có điều là cái cam kết "chết người" này của ông Tập chỉ được tìm thấy trên truyền thông Trung Quốc mà không hề có một câu chữ nào trên các báo chí Việt Nam cả. Phải giấu người dân trong nước, phải chăng, vì cam kết của Tập Cận Bình chỉ liên quan đến "an ninh cầm quyền của ĐCSVN" như những thề thốt giữa hai Đảng Cộng sản từ trước đến nay. (3)

TBT Nguyễn Phú Trọng nhận Huân chương Hữu nghị từ TBT Tập Cận Bình ở Bắc Kinh hôm 31/10/2022. Hình: Viện Kiểm Sát Nhân Dân Tối Cao

Mỹ sẽ sắp xếp lại các ưu tiên?

Một tản văn của Blogger Phùng Khoan trên RFA từng cảm thán: "Tập Hoàng đế" là của người Tàu, của nước Trung Hoa. Thiên triều là của Trung Quốc. Ấy vậy mà TBT Nguyễn Phú Trọng lại vội vã đi ủng hộ, đánh giá tích cực, cam kết "chia sẻ" và "tham gia" vào quá trình xác lập "Trật tự Thế giới mới" – "Pax Sinica". Nếu trót lọt, Việt Nam cũng chỉ là chư hầu, là biên viễn. Đại quốc có thể dốc toàn bộ sức người sức của cho quyền lực của Hoàng đế. Lân bang như Việt Nam mà dồn quốc lực vào đấy thì để thu lại được cái gì? Chưa nói, người dân Việt có hứng thú, có cộng hưởng với các giá trị của cái Trật tự chỉ phục vụ cho lợi ích của Thiên triều hay không (4)?

Ở đây, đâu chỉ có chuyện "dồn quốc lực". Theo quỹ đạo của Trung Nam Hải, định hướng chiến lược "đa dạng hóa, đa phương hóa" của Việt Nam từng phát huy hiệu quả hàng thập kỷ qua giờ đây đang thực sự bị đe dọa. Họa phúc phải đâu một buổi! Từ chuyến thăm Hà Nội của Phó tổng thống Mỹ Harris đến các trao đổi quan chức cấp cao giữa hai nước nửa năm trở lại đây (Bộ trưởng Quốc phòng, Thứ trưởng Ngoại giao, Đặc sứ của Tổng thống…) và gần đây nhất là bỏ hàng loạt các chuyến thăm đã lên kế hoạch, cho thấy Mỹ tiến dần đến "điểm tới hạn" trong chiến lược đối tác với Việt Nam.

Một nội dung cốt lõi trong "Chiến lược An ninh Quốc gia" của Washington là vấn đề an ninh và an toàn, cũng như FONNOP trên Biển Đông. Mỹ từng ủng hộ phán quyết của Tòa Trọng tài PCA trong vụ Philippines kiện Trung Quốc năm nào. Trong khi ngư dân Việt Nam cũng từng là nạn nhân lâu nay của lực lượng Hải cảnh Trung Quốc ngay trong thềm lục địa của mình thì "Tuyên bố chung" chỉ đề cập đến nội dung này một cách mờ nhạt. Liên quan đến Trường Sa và Hoàng Sa, phía Việt Nam, qua Tuyên bố chung với Trung Quốc, không nhấn mạnh chủ trương đòi chủ quyền bằng Luật pháp quốc tế, mà chỉ muốn duy trì hòa bình, ổn định ở Biển Đông trong khuôn khổ song phương. Trên cơ sở nhất trí xử lý ổn thỏa vấn đề trên biển, bằng cách nhấn mạnh sử dụng "cơ chế đàm phán biên giới" cấp chính phủ Việt Nam – Trung Quốc. Và còn bày tỏ hy vọng, thúc đẩy bàn bạc về hợp tác cùng phát triển trên biển và bàn bạc về phân định vùng biển ngoài cửa Vịnh Bắc Bộ. (5)

Nhưng có lẽ nhậy cảm nhất đối với Mỹ là cam kết giữa hai nước và hai ĐCS Trung Quốc và Việt Nam "không bao giờ để bất kỳ ai can thiệp vào tiến trình của đôi bên". Thông điệp nhấn mạnh việc chống lại sự can thiệp từ bên ngoài được ông Tập đưa ra đưa ra trong bối cảnh quan hệ căng thẳng giữa Trung Quốc với phương Tây, đặc biệt là với Hoa Kỳ về vấn đề Đài Loan, xung đột Ukraine, thương mại và nhiều vấn đề khác. Phát biểu tại lễ tiếp đón TBT Nguyễn Phú Trọng, TBT Tập còn nhấn mạnh: "Sự phát triển của sự nghiệp tiến bộ nhân loại là quá trình dài và quanh co… Hai ĐCS Trung Quốc và Việt Nam cần kiên định hành động vì hạnh phúc của nhân dân và sự tiến bộ của nhân loại, đẩy mạnh hiện đại hóa xã hội chủ nghĩa bằng tất cả nguồn lực của mình, và không bao giờ để bất kỳ ai can thiệp vào bước tiến của chúng ta hoặc để bất kỳ thế lực nào làm lung lay nền tảng thể chế trong sự phát triển của chúng ta". Tuyên bố này được trích từ Đài truyền hình Trung Quốc, nội dung này không tìm thấy trên các tin tức của TTXVN.

Những cam kết của TBT Nguyễn Phú Trọng tại Bắc Kinh dường như đã gây ra một dòng nước ngược so với trào lưu chung. Phải chăng đó là hệ quả trực tiếp của việc ông Trọng đề cao "Sáng kiến An ninh/ Phát triển toàn cầu" của Trung Quốc, thay vì những giá trị phổ quát do LHQ, ASEAN và EU khuyến khích? Chuyến thăm Trung Quốc của TBT Nguyễn Phú Trọng liệu có triệt tiêu mất cơ hội để "nâng cấp" quan hệ Việt – Mỹ? Trong trường

hợp bị “lật kèo”, Mỹ có xếp lại vị trí các quân cờ, dành sự ưu tiên hơn cho Indonesia, Thái Lan, thậm chí Campuchia? Nếu TT Joe Biden sẽ không đến thăm Việt Nam hay TBT Trọng cũng không thăm Mỹ từ nay đến hết sang năm, nhiều khả năng quan hệ Việt – Mỹ sẽ đi vào giai đoạn “ngủ đông” một thời gian. Sau chuyến thăm Bắc Kinh vừa qua, nếu Hà Nội không thúc đẩy tiếp quan hệ Việt – Mỹ để tạo cơ hội lên “đối tác chiến lược” như dư luận hai nước mong đợi, thì chứng tỏ Việt Nam buộc phải theo quỹ đạo Trung Quốc.

_____

Tham khảo:

1. https://tuoitre.vn/viet-nam-thuc-day-chuyen-tham-cua-tong-thong-biden-trong-nam-nay-20220614104524106.htm

2. https://baotintuc.vn/chinh-tri/toan-van-tuyen-bo-chung-viet-nam-trung-quoc-20221101181006404.htm

3. https://www.bbc.com/vietnamese/articles/cw0qeg8g421o

4. https://www.rfa.org/vietnamese/news/comment/blog/decipher-nguyen-phut-trong-recent-visit-to-china-11042022122337.html

5. https://www.bbc.com/vietnamese/forum-63564782

6. https://nghiencuuquocte.org/2022/10/31/tuong-lai-quan-he-viet-trung-va-viet-my/

https://www.rfa.org/vietnamese